

בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

העותרים :

ג'מיל רשאד סנדוקה

ע"י ב"כ עוה"ד אן סוצ'יו ו/או דן יקיר ו/או עודד פלר ואח'

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

רח' נחלת בנימין 75, תל אביב 65154

טלפון : 03-5608185, פקס : 03-5608165, דוא"ל : anne@acri.org.il

נגד

המשיבים :

1. הרשות הממשלתית למים ולביוב

2. שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה

ע"י מחלקת הבג"צים, פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים.

טל' 02-6466686 פקס 02-6467011

3. חברת הגיחון בע"מ

ע"י ב"כ עו"ד אביב ברנט, משרד קרמר שפירא

טלפון : 02-6234258 פקס : 02-6255493

4. עיריית ירושלים

ע"י ב"כ עו"ד דן בן טל ואח'

מאגף היועץ המשפטי, עיריית ירושלים

טל' : 02-6297586 פקס : 02-6296377

תגובת העותרים להודעות המעדכנות מטעם המשיבים

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 15.9.16, ולבקשות לשינוי מועד ההגשה, מתכבדים העותרים להגיש את תגובתם להודעה המעדכנת מטעם המשיבים 1 ו-2 מיום 13.9.16, מטעם המשיבה 3 מיום 7.8.16 ומטעם המשיבה 4 מיום 4.8.16 :

1. עתירה זו הוגשה לפני למעלה משנתיים וחצי עקב מצוקת מים קשה ממנה סובלים כ- 80,000 תושבים המתגוררים בשכונות הירושלמיות שמעבר לחומת ההפרדה (ראס ח'מיס, ראס שחאדה, דאחיית א-סלאם ומחנה הפליטים שועפאט. להלן : "השכונות"). מהודעות העדכון של המשיבים וכן מפגישות שהתקיימו בין המשיבים לעותרים בחודשים האחרונים, עולה, כי המשיבים אכן משקיעים מאמצים להביא לשיפור המצב. יש לברך על ההתקדמות שחלה בשטח בחודשים האחרונים עם שדרוג שני צינורות ראשיים, אולם, למרבה הצער, מדובר בהתקדמות חלקית ואיטית, כפי שיפורט להלן.

שדרוג ארבעת קווי המים הקיימים

2. בהחלטתו מיום 16.2.16 העיר בית המשפט הנכבד כי "באופן קונקרטי, עסקינן עתה בהבטחה ובתקוה כי באפריל הקרוב יוחל בהנחת ארבעה קוים מרכזיים שישדרגו את הצנרת הקיימת ויוסיפו לחץ מים". נזכיר, כי כבר לפני למעלה משנה וחצי, בהחלטת בית המשפט מיום 19.1.15 נקבע, כי על המשיבים להתחיל באופן מיידי בשדרוג ארבעת הקוים הראשיים, אותו פתרון חלקי ובלתי מספק אשר גובש על ידי המשיבים כפתרון ראשוני לבעיה : "כנראה אין דרך לפתרון עניין המים באבחה אחת, ומה שניתן לעשות הוא, מחד גיסא, **תחילה ללא שיהוי הפעלת**

הפתרון המוצע לעת הזאת על-ידי המדינה, קרי שדרוג קוים ראשיים; ומאידך גיסא הסדר תשלום על-ידי התושבים, ולו ברף הנמוך שמציבה המדינה, ואף זאת בהקדם. " בית המשפט אף הדגיש כי "אנו יוצאים מהנחה כי **ניתן להתחיל בעבודות היסוד בהקשר זה מידית**". (ההדגשות הוספו).

3. מתוך ארבעת הקווים שהובטחו, **הושלמה העבודה על שניים מהקווים בלבד אולם המים עדיין לא זורמים בהם**. העבודות להנחתו של אחד משני הקווים, הקו שמחוץ לחומת ההפרדה (אשר מזרים מים לתוך שכונת דאחיית א-סלאם), הסתיימו לפני מספר חודשים ובהודעת המשיבים 1 ו-2 מיום 13.9.16 נמסר, כי "להערכת גורמי המקצוע ברשות המים, ניתן יהיה להזרים בו מים בתחילת חודש אוקטובר והוא צפוי להגביר את לחץ המים לאזור." (סעיף 8(א) להודעה). עד היום טרם החלו המשיבים להזרים מים בצינור זה.

4. לגבי הקו השני שהעבודה עליו הסתיימה, קו ראס ח'מיס עליון, נראה כי המועד להתחלת הזרמת המים בו עדיין רחוק ולא ברור, כפי שיוסבר בהמשך. העבודה על שני הקווים הנוספים (הקו בשכונת ראס שחאדה והקו בשכונת ראס ח'מיס תחתון), המהווים בפועל את הקווים הארוכים והמשמעותיים ביותר, **עדיין לא החלה. מהודעות המשיבים אין צפי או לוח זמנים לביצוע הקווים הנוותרים**.

5. נזכיר, כי התוכנית העומדת על הפרק לשדרוג ארבעה קווי מים קיימים לא צפויה לפתור את המצוקה ממנה סובלים התושבים, אלא רק לשפר במידה מוגבלת את אספקת המים לשכונות וזאת מכיוון שהיא אינה כוללת הנחת קווי מים נוספים אלא רק שדרוג של ארבעה קווים קיימים. אורכם של הקווים שהתחייבו המשיבים לשדרג עומד על **פחות מקילומטר** (מתוך שלושה קילומטרים של קווי מים שקיימים בשכונות אלה) זאת אף על פי, שחוות דעת המומחה שהוגשה לבית המשפט קבעה, כי היקף צינורות המים הנדרש על מנת על מנת להבטיח אספקת מים סבירה וסדירה עומד על **30 ק"מ** בהתחשב בגודל השטח והאוכלוסייה (סעיף 5 לחוות הדעת שהוגשה ביום 10.5.15).

6. עוד נציין, כי המשיבה 3, שהינה הגורם המקצועי, קבעה ביחס לשדרוג ארבעת הקווים, כי מדובר ב"**פתרון חלקי... שכלל לא ברור שיש בו בכדי לענות על הצורך**" (סעיף 5 להודעת המשיבה 3 מיום 22.3.15). מומחה מטעם העותרים קבע כי מדובר ב"**טיפה בים**" (סעיף 17 לחוות הדעת שהוגשה ביום 10.5.15) ובית המשפט הנכבד קבע כי "**הפתרון המוצע על-ידי המדינה אינו סוף הדרך. אלא ראשיתה**". (החלטה מיום 19.1.15). אלא שאפילו הפתרון המצומצם שמוצע על ידי המשיבים מבוצע באופן חלקי בלבד ובקצב איטי מהצפוי.

7. המשיבים 1 ו-2 חוזרים שוב גם בהודעתם האחרונה על הטענה, כי יש בכונתם לבחון אפשרות לשדרוג חלק מקווי המים האחרים של חברת הגיחון הקיימים בשטח וכן לפרוס מספר קווי תשתית נוספים באזור שבו לא קיימת מערכת כזו (סעיף 9 לעדכון המשיבים 1 ו-2). העותרים מברכים על הצהרות אלה, אך מצרים שאין בפי המשיבים כל התחייבות ללוח זמנים לבחינת אפשרות זו, יותר משנתיים ממועד הגשת העתירה.

מתווה להסדרת אספקת המים והגביה

8. במישור ההסדרה והגבייה מבקשים העותרים לעדכן את בית המשפט, כי השקיעו מאמצים גדולים בניסיון לסייע למשיבים בגיבוש מתווה להסדרת אספקת המים והגביה בגינה. העותרים ובאי כוחם נפגשו במהלך השנה האחרונה בכלל ובחודשים האחרונים בפרט מספר רב של פעמים עם נציגים, פעילים ותושבים בשכונות השונות על מנת לדון יחד בפתרונות אפשריים. כמו כן, נערכו במהלך השנה האחרונה כחמש פגישות ממושכות עם מספר רב של נציגים מרשות המים ומחברת הגיחון ונערך תהליך משמעותי של בירור החסמים והאלטרנטיבות האפשריות.
9. כעת עומד על הפרק ביצועו של מתווה להסדרת אספקת המים והגבייה לתושבים המתגוררים באיזור שבו הונח קו המים המשודרג בשכונת ראס ח'מיס עליון. המדובר בכמה עשרות בניינים שמרביתם רבי קומות (כ-10-8 קומות בכל בניין) המונים להערכת העותרים כ-1000 משפחות.¹
10. לאורך כל הדרך הבהירו העותרים ובאי כוחם, כי למיטב התרשמותם ומשיחות שקיימו עם תושבים רבים קיימת הסכמה נרחבת בקרב תושבי השכונות לשלם עבור המים הנצרכים על ידם וזאת בתנאי שאספקת המים תהפוך להיות סבירה. משמעות הדבר, כי אספקת המים לא תהיה תלויה עוד בחיבורים אל צינורות מרוחקים המחייבים הפעלה של משאבות חשמל יקרות, כי אספקת המים תהיה יציבה וללא הפסקות תכופות או לחצי מים נמוכים מאד, וכן כי הגבייה עבור המים תהיה כפופה למדידה פרטנית.
11. למרות תקוות העותרים, כי המתווה שיגובש על ידי המשיבים יעמוד בעקרונות אלה, אשר נידונו בהרחבה בפגישות המשותפות, ולמרות הבטחות שניתנו על ידי המשיבים במהלך הפגישות עם העותרים, המתווה המוצע כעת על ידי המשיבים אינו עומד בדרישות יסוד אלה ובפועל, הוא אינו רחוק במהותו מהמצב הקיים. המשיבים התקינו על גבי הצינור המשודרג בראס ח'מיס 12 מוצאי מים ("נקודות מהן ניתן יהיה לצרוך מים", סעיף 4 להודעת המשיבים) תוך ציפייה, כי עשרות הבניינים שמחוברים כיום לצינור הישן, ללא קשר למרחק שלהם מהצינור, יתחברו לצינור החדש באופן עצמאי בנקודות אלה וישלמו עבור המים הנצרכים על ידם ללא קשר לאופן הספקת המים או לנגישות למים.
12. משמעות הדבר, כי מאות משפחות, שחלקן מתגוררות במרחק עשרות ומאות מטרים מהצינור הקיים ומחוברות אליו כיום בצינורות פלסטיק בדרך לא דרך, ימשיכו להתחבר בדיוק באותו האופן לצינור החדש, אלא שבמקום להתחבר ישירות לצינור המונח מתחת לאדמה, החיבור יבוצע באחת מתוך 12 הנקודות שהוצבו על הצינור ושעל גביהן יוצבו שעוני מדידה לכל הבניינים (מדידה לפי בניין). מתווה זה יחייב עשרות בניינים המרוחקים מהצינור להמשיך ולעשות שימוש בצינורות מאולתרים ובמשאבות מים כדי "למשוך" את המים מהצינור עד לבניין שלהם, זאת במיוחד נוכח העובדה כי חלק ניכר מהבניינים המרוחקים מצויים מעל גובה הצינור.

¹ מדובר בהערכה של העותרים המבוססת על תצלומי האוויר של האיזור וכן על סיורים שקיימו ב"כ העותרים במקום, וזאת היות ואין בנמצא כל מידע באשר לבניינים שמשויכים לצינור המשודרג.

13. המתווה המוצע ישמר אף את המצב הכאוטי הקיים כיום שבו המרחק הרב של מרבית הבתים בשכונות מהצינורות המעטים הקיימים מוביל לכך שבניינים "גונבים" מים האחד מהשני על ידי התחברות לצינורות המים המאולתרים זה של זה. חיבורים אלה מחלישים עוד יותר את זרם המים לאורך הצינורות ומביאים לחיכוכים תכופים בין התושבים.

14. נוכח הוואקום האכיפתי המוחלט שקיים באיזור זה, ובהעדר אפשרות מעשית של הרשויות לפעול באופן שוטף ואפקטיבי נגד התחברות בלתי מוסדרת לצינורות המים, מדידת כמות המים הנצרכת על ידי כל בניין חייבת להיעשות סמוך לבניין עצמו על מנת שלא יתבצע חיבורים של בניינים אחרים, רחוקים מהצינור, בין שעון המדידה לבין הבניין. אלא שעל פי המתווה המוצע על ידי המשיבים, שעוני המים של הבניינים יונחו על הקו הראשי, במרחק שעשוי להגיע לעשרות ואף מאות מטרים מהבניין. הציפייה של המשיבים, כי במצב השורר בשטח התושבים ישלמו על צריכת המים לפי המדידה שמתקיימת במרחק רב מהבניין שלהם היא בלתי סבירה ובלתי ישימה נוכח המצב האנרכי הקיים באיזור זה הן ביחס לתשתיות והן ביחס לסדר השלטוני והאכיפתי שקיים בשטח. ודאי שלא יעלה על הדעת להטיל על כתפי התושבים את משימות האכיפה והפיקוח נגד חיבורים בלתי חוקיים לצינורות המים, שהן משימות מורכבות ביותר ורגישות שמוטלות על הרשויות הרלוונטיות בעלות הכלים והסמכויות לצורך כך.

15. יש לציין, כי פניות חוזרות ונשנות של העותרים למשיבה 3 בבקשה לקבל נתונים באשר ללחץ המים הצפוי בצינור החדש לא נענו. מידע זה הינו חיוני על מנת שיוכלו העותרים, בסיועו של מהנדס מים מטעמם, לחשב את הנגישות למים הצפויה לבניינים שלאורך הצינור ובאופן זה להעריך את סבירותו של המתווה המוצע בכל הנוגע ליכולתו לספק מים באופן סדיר כנדרש.

16. נבהיר, כי אף אם לחץ המים וכמות המים בצינור יגברו, המרחק של הצינור מעשרות הבניינים המרוחקים ממנו ישמר את חוסר הוודאות של התושבים וכך גם את העלויות הגבוהות של השימוש במשאבות. סביר להניח, כי רק בבניינים הניצבים לאורך הצינור וצמודים אליו ייהנו התושבים מהספקת מים משופרת וייתכן כי חלקם (בקומות הנמוכות) יוכלו לקבל מים ללא שימוש במשאבות ובמכלי אגירה.

17. כך, לדוגמה, בדו"ח שפרסמה רשות המים בעניין מדידת מים נקבע, כי "אם הלחץ במערכת אספקת המים לא יתוכנן כראוי עלולים הצרכנים לקבל מים בלחץ חסר; כלומר הם לא יקבלו מים בספיקות ובכמויות הדרושות לצריכה תקינה של כיבוי אש, הפעלת מכשירים ביתיים, שטיפות שונות וכו'... על פי ההנחיות המעודכנות של מינהל המים – הממונה על התאגידים, הלחצים במערכת אספקת מים עירונית הם 2.5-5 בר.... לחץ מינימלי של 2.5 בר, מאפשר אספקת מים בלחץ סביר עד קומה 4 בבית קומות ללא מערכת הגברת לחץ מקומית."²

² רשות המים, דו"ח ביניים: הצוות המקצועי לבדיקת תקינות מדידת מים, עמ' 24, 25.7.11. <http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/DocLib2/mid-report.pdf>

18. לאור האמור לעיל, המתווה המוצע אינו נותן מענה למצוקת המים השוררת בשכונות ומשמעותו המשך האנרכיה הקיימת בתשתית המים ובאספקת המים לתושבים והמשך הפגיעה בזכויות היסוד שלהם:

- המשך השימוש בחיבורים מאולתרים למערכת המים תוך "גניבת" המים זה מצינורו של זה;
- המשך השימוש במשאבות לצורך שאיבת המים מהצינורות אל הרחובות המרוחקים ומשם אל גגות הבתים במשאבות נוספות;
- המשך השימוש במיכלי מים לאגירת המים;
- המשך הסיכון בשתיית מים מזוהמים;
- משברי מים נוספים בעתיד.

19. העותרים מבקשים להזכיר, כי בכל מקרה ובלי קשר לפרטי המתווה, משימת הביצוע של הסדרת אספקת המים מול התושבים הרלוונטיים, רישום התושבים הנהנים ממים ובכלל זה עבודת ההסברה באשר למתווה המוצע, הסדרי הגבייה וכיו"ב מוטלים במלואם על כתפיהם של המשיבים. למותר לציין, שאין מקום לדרוש מהעותרים להיכנס בנעלי הרשות או לצפות מהם לשמש מעין "קבלני משנה" בביצועו של פרויקט בסדר גודל כזה. נזכיר, כי שכונת ראס ח'מיס, אשר בתחומה מבקשים המשיבים להתחיל בביצוע ההסדרה, מונה כ-20,000 תושבים שאינם מאורגנים במסגרת כלשהי ואינם כפופים להנהגה מקומית מוסכמת ובעלת סמכויות. אין בידי העותרים, שמתוכם רק שלושה מתגוררים בראס ח'מיס (ואף אחד מהם אינו מתגורר באיזור הסמוך לצינור המשודרג), את הסמכויות או הכלים הרלוונטיים למימוש המהלכים הנדרשים לחיבור כ-1000 דירות לקו המים המשודרג או לאכיפה של הסדר כזה או אחר עליהם.

20. כידוע, רשויות השלטון, ובכלל זה רשויות אכיפת החוק, התנערו לחלוטין מהנעשה בשכונות אלה מאז בניית החומה, ובפועל אינן מספקות אפילו שירותים ציבוריים בסיסיים לתושבי האיזור. מחדלן של הרשויות ויצירתו של ואקום שלטוני מוחלט באיזור זה, אינם יכולים לשחרר את המשיבים מחובותיהם בכיבוד זכויות היסוד של התושבים למים וביצוע הפעולות הנדרשות לצורך מימוש זכות זו, ובוודאי שאין בהם כדי לגלגל את האחריות לכתפיהם של העותרים.

21. ביחס לקשיים הנובעים מהכאוס התכנוני השורר מעבר לחומה נזכיר, כי תושבי השכונות לא "בחרו" לקבוע את ביתם במקום שאינו מוסדר תכנונית וגם לא "בחרו" מרצונם לבנות את ביתם ללא האישורים הנדרשים. האחריות למצב הנוכחי מוטלת על כתפי רשויות התכנון ובפרט על המשיבה 4, אשר נמנעה במשך עשרות שנים מלקדם תוכניות בנייה שמכוחן יוכלו התושבים לבנות כחוק. זאת, למרות שנתוני הגידול הטבעי בירושלים המזרחית וכן ההגירה ההמונית לשכונות שמעבר לחומה בשנים האחרונות היו ידועים למשיבה 4 והיה עליה לפעול להעמדת פתרונות בנייה חוקיים שיענו על צרכי התושבים.

22. לשכונות אלה (מלבד למחנה הפליטים שועפאט ועוד כ-15 דונם הפזורים על פני 6 תוכניות נקודתיות) לא נערך תכנון מעולם: לא ברמה של תוכנית אב, לא ברמה של תוכנית מתאר ולא ברמה של תוכנית מפורטת. בהעדר כל חלופה, ומשלא יכולים התושבים לקיים חיים ללא קורת גג ובלא מים, נאלצו התושבים בשכונות אלה לבנות את ביתם בלא היתר ולהתחבר בדרך לא

דרך לצינורות המים המעטים. הדבר אינו מעיד על זלזול בשלטון החוק אלא על כורח המציאות שנובע מכשלי מערכת התכנון ומהתנערות בחובותיה על פי חוק.

23. טענות המשיבים, כאילו המתווה המוצע הוא הפתרון האפשרי היחיד במגבלות המשפטיות הקיימות, משוללות יסוד ומהוות התנערות פסולה של המשיבים מחובותיהם הבסיסיות. המשיבים מציעים לשרד אך ורק את הצינורות הראשיים ולא את תשתית המים הפנימית וכן לא להציב צינורות מים נוספים אלא להגדיל רק את אלה שהוצבו לפני עשרות שנים. אף אם נקבל את עמדת המשיבים, כי חל איסור מוחלט לחבר את הבתים לרשת המים, מהי ההצדקה להגבלת שדרוג רשת המים לארבעת הצינורות הראשיים בלבד? וכי מדוע לא יונחו צינורות נוספים, שיבטיחו זרימת מים תקינה גם למקומות המרוחקים מהצינורות הקיימים? יוזכר, כי הצינורות הקיימים הונחו במקומם לפני עשרות שנים והם אינם משקפים בשום אופן את המצב הדמוגרפי הקיים ואת הפריסה הגיאוגרפית העכשווית של השכונות.

לסיכום

24. לצערם של העותרים, ההידברות הממושכת שהתקיימה בינם לבין המשיבים מאז הגשת העתירה לא קידמה את העניין כמצופה. בשטח אין עדיין שיפור בלחץ המים או בנגישות של התושבים למים והמשיבים ממשיכים להתבצר בעמדתם המקורית, לפיה שדרוג חלקי של הקווים הקיימים, שאורכם עומד על 10% בלבד מאורך התשתית הנדרשת בשכונות אלה, היא הפתרון היחיד שניתן להציע ל-80,000 התושבים המתגוררים באיזור זה של ירושלים.

25. העותרים יבקשו כי בית המשפט יורה למשיבים לסיים בדחיפות את שדרוג ארבעת הקווים הקיימים, שדרוג שהובטח לסיימו כבר לפני חודשים רבים, ובכלל זה לנקוט בכל הצעדים הנדרשים כדי להביא להפעלתם של הקווים המשודרגים בהקדם.

26. כמו כן, יתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים להגיש תכנית כוללת להסדרת אספקת המים בשכונות אלה שתממש את זכותם של התושבים למים באופן סדיר ורציף באמצעות התאמת תשתית המים בשכונות להיקף האוכלוסיה המתגוררת באיזור ולצרכיהם.

6 בנובמבר 2016

אן סוצ'יו, עו"ד
ב"כ העותרים